

Kirjoja kaksikielisyydestä kiinnostuneille

Leena Huss

Esittelen seuraavassa muutamia englannin kielestä käännettyjä tai ruotsinkielisinä ilmenneitä kirjoja, jotka käsittelevät perheiden, koulun ja yhteiskunnan kaksikielisyyttä.

Valmistautumista vaikeuksiin

Lenore Arnbergin teoksesta *Så blir barn tvåspråkiga. Vägledning och råd under förskoleåldern* (1988) on jo tullut klassikko Ruotsissa julkaistujen kaksikielisyysskirjojen joukossa. Suomaksi se ilmestyi vuonna 1989 nimellä *Tavoitteena kaksikielisyyys*. Sen aloittaa puolalaisen äidin kuvaus niistä vaikeuksista, joiden kanssa hän painiskelee yrittäessään opettaa lapselleen puolaa ruotsinkielisessä ympäristössä. Arnberg siirtyy sitten kuvaamaan yleisemmin siirtolaisvanhempien kielitilannetta Ruotsissa ja antaa sekä teoreettista että käytännön tietoa lasten kaksikielisyydestä. Kirjassa on neljä osaa, joiden otsikot ovat *Pitäisikö minun kasvattaa lapsestani kaksikielinen? – Miten kasvatan lapsestani kaksikielisen? – Käytännön ehdotuksia ja Esimerkkejä kaksikielisistä perheistä*. Kirjassa on myös ”perheen kaksikielisyyden asteikko”, jonka avulla vanhemmat voivat testata omia mahdollisuuksiaan kasvattaa lapsistaan kaksikielisiä. Kirja tarjoaa todella paljon tietoa, mutta samalla se korostaa kaksikielisyysskasvatuksien vaikeuksia huomattavasti enemmän kuin muut saman tyyppiset kirjat. Luvussa *Lasten kasvattaminen kaksikieliseksi ei ole helppoa* Arnberg kirjoittaa: ”Lasten kasvattaminen kaksikieliseksi on kaikkea muuta kuin helppo

tehtävä. Monikaan vanhemmista ei ole tehtävään varustautunut, ja kun odotettuja myönteisiä tuloksia ei ala tulla, vanhemmat syyttävät hyvin helposti itseään tai lapsiaan. Monet vanhemmat todennäköisesti luopuvat yrityksistään tehdä lapsistaan kaksikielisiä, koska kokevat tehtävän liian vaikeaksi. Niinpä tämän kirjan yhtenä tavoitteena onkin kertoa toisten perheiden kokemuksista, niin että vanhemmat valmistautuvat vaikeuksiin.” Tämän tapaiset kohdat Arnbergin kirjassa ovat saattaneet saada yhden jos toisenkin vanhemman tuntemaan itsensä entistäkin epävarmemmaksi, mikä ei varmaankaan ollut kirjoittajan tarkoituksena.

Arnbergin kirjan suomenkielisen käännöksen kieliasussa olisi parantamisen varaa. Välillä lauserakenteet tuntuvat kovin raskailta tai epäsuomalaisilta, ja sellaiset ilmaukset kuin ”sekakieliperhe” (perhe, jossa isä puhuu lapselle yhtä ja äiti toista kieltä), ”lörpöttely” (jokellus) jne. särähtävät jopa ruotsinsuomalaiseen korvaan!

Käytännön ohjeita

Edith Hardingin ja Philip Rileyn kirja *Den tvåspråkiga familjen. En handbok i tvåspråkighet* (1993) ja Colin Bakerin *Barnets väg till tvåspråkighet. Råd till föräldrar och lärare i förskola och skola* (1996) antavat käytännön ohjausta kaksikielisyysskasvatuksessa ja vastaavat vanhempien tavallisimpiin kysymyksiin lasten kaksikielisyydestä. Hardingin ja Rileyn kirja muistuttaa Arnbergin

kirjaa siinä mielessä, että sekin on jaettu teoreettiseen osaan ja todellisia kaksikielisiä perheitä esittelevään osaan. Teoreettisen osan otsikkoja ovat *Barn och Språk – Vad menas med tvåspråkighet – Vad du bör veta om tvåspråkighet – Det tvåspråkiga barnets utveckling – Vad påverkar beslutet att låta barnen växa upp med två språk*. Tämän lisäksi kirjassa on aakkosellinen osasto, josta löytää tietoja kaksikielisten perheitten vanhempia askarruttavista asioista, kuten koodinvaihdosta, lukemaan oppimisesta, nimenannosta, ääntämisestä, lasten puheen korjaamisesta jne.

Colin Bakerin kirja puolestaan koostuu pelkästään kysymyksistä ja vastauksista, jotka on jaoteltu kuuden eri otsikon alle. Ne koskevat kaksi- ja monikielisten perheitten kieliä, kielenkehitystä, erilaisia ongelmia, opetusta jne. Kirja antaa vastauksen esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin: *Vad händer om mor- och farföräldrar och släkten i övrigt ogillar tvåspråkighet? – Vilken effekt får tvåspråkighet på mitt barns intelligens? – Kommer mina tvåspråkiga barn att få identitetsproblem med sina två kulturer? – Folk gör narr av oss när vi talar minoritetsspråk. Hur bör jag reagera? – Kommer mitt barns skolprestationer att påverkas av tvåspråkigheten? ja jopa Varför är många politiker emot tvåspråkighet och tvåspråkig undervisning?*

Opetuskielenä ruotsi

Koulumaailman kaksikielisyydestä kiinnostuneille on viime vuosina ilmestynyt useita kirjoja, esimerkiksi Marketta Sundmanin *Barnet, skolan och tvåspråkigheten* (1998) ja Monica Axelssonin, Ingrid Lennartson-Hokkasen och Mariana Sellgrenin *Den röda tråden. Utvärdering av Stockholms stads storstadssatsning – målområde språkutveckling och skolresultat* (2002). Sundman käsittelee kirjassaan erityisesti ruotsinkielistä koulua käyvien kaksikielisten, suomalais-

suomenruotsalaisten lasten tilannetta. Koulussa opetuskielenä on ruotsi ja suomea opetetaan vain oppiaineena. Sundman on testannut kaksikielisten oppilaiden kirjallista kielikompetenssia ja verrannut heitä sekä yksikielisiin suomalaisiin että suomenruotsalaisiin oppilaisiin. Sundmanin aihe on hyvin ajankohtainen Suomessa, jossa ruotsalaisiin kouluihin tulee yhä enemmän oppilaita suomenkielisistä tai kaksikielisistä perheistä. Tämä on tietysti melkoinen haaste perinteisen ruotsinkielisen koulun opetussysteemille.

Pitkäjänteisyyttä

Den röda tråden -kirjassa arvioidaan uusia kielenkehitystä tukevia opetusmetodeja, joita on sovellettu muutamien Tukholman kaupunginosien kouluissa kaksikielisten lasten (= siirtolaislasten) koulumenestyksen parantamiseksi. Kirjan alussa on teoreettinen uutta lasten kaksikielisyydentutkimusta esittelevä johdanto ja katsaus aikaisempaan kaksikielisten lasten opetusta tukevaan toimintaan samoissa kaupunginosissa. Sen lisäksi kirjassa on kartotettu alussa mainitut uudet satsaukset eri kaupunginosissa. Yksi tärkeimmistä oli Tukholman yliopiston kaksikielisyydentutkimuskeskuksen kurssi nimeltä *Tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling*, johon kaikki kyseisten koulujen pedagogit saivat osallistua. Kirjan nimessä esiintyvä ”punainen lanka” viittaa tietämykseen kaksikielisten lasten kielen- ja muusta kehityksestä yhteiskunnan eri tasoilla ja korostaa yhteistyön ja pitkäjänteisyyden tarvetta pyrittäessä takaamaan kaikille kaksi- ja monikielisille lapsille ja nuorille parhain mahdollinen kehitys. Kirja kiinnostaa varmasti kaikkia opettajia, jotka joutuvat työssään kosketuksiin kaksikielisten lasten kanssa – ja kukapa opettaja ei joutuisi nykypäivän Ruotsissa?

Johdantoja tutkimuksiin

Uusin lisä lasten kaksikielisyttä käsittelevään ruotsinkieliseen kirjallisuuteen on Gisela Håkanssonin *Tvåspråkighet hos barn i Sverige* (2003). Nimensä mukaisesti kirja keskittyy Ruotsin tilanteeseen, vaikka siinä esitellään melko laajasti myös alan kansainvälistä tutkimusta. Håkansson käy lävitse uusinta ruotsalaista tutkimusta ja antaa viitteitä moniin väitöskirjoihin ja muihin yhteiskunnan ja yksilön kaksi- ja monikielisyttä käsitteleviin tutkimuksiin. Vaikka kirja on lähinnä tarkoitettu yliopistotason oppikirjaksi, se kiinnostaa varmasti myös lasten vanhempia ja muita, jotka haluavat tutustua lähemmin kaksikielisyden eri puoliin. Håkanssonin kirjassa on myös typologinen kuvaus Ruotsin kouluissa käytetyistä eri kielistä. Kielten valintaperustana Håkanssonilla on ollut Kansainvälisen kirjaston luettelo eri kielillä ilmestyneistä lastenkirjoista ja Ruotsin kouluissa äidinkielenä opetettavista kielistä (kaiken kaikkiaan 143 kieltä!). Toinen yliopistotasolle tarkoitettu mutta myös muille kaksikielisydestä kiinnostuneille sopiva kirja on Ulla Börestamin ja Leena Hussin *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik* (2001). Tämä kirja ei keskity yhtä paljon yksilön kaksikielisyteen kuin muut edellä esitellyt kirjat, vaan kirja on tarkoitettu yleiseksi johdannoksi kontaktilingvistiikan

ja kaksikielisyden opintoihin. Kirja käsittelee laajemmin kielen ja kielten roolia yhteiskunnassa sekä kaksikielisyden lingvistisiä seurauksia.

Artikkelissa mainitut kirjat:

- Arnberg, L. (1988) *Så blir barn tvåspråkiga. Vägledning och råd under förskoleåldern*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Arnberg, L. (1989) *Tavoitteena kaksikielisyys*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Axelsson, M., Lennartson-Hokkanen, I. & Sellgren, M. (2002) *Den röda tråden. Utvärdering av Stockholms stads storstadssatsning – målområde språkutveckling och skolresultat*. Spånga: Språkforskningsinstitutet i Rinkeby.
- Baker, C. (1996) *Barnets väg till tvåspråkighet: råd till föräldrar och lärare i förskola och grundskola*. Uppsala: Påfågeln.
- Börestam, U. & Huss, L. (2001) *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Harding, E. & Ridley, P. (1993) *Den tvåspråkiga familjen. En handbok i tvåspråkighet*. Uppsala: Påfågeln.
- Håkansson, G. (2003) *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Sundman, M. (1998) *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsingfors: Universitetstryckeriet.